

□ **Αθήνα-Τεκμήρια φωτογραφικού αρχείου**

“Ο Λευκωματικός τόμος που κρατάτε στα χέρια σας και έχει ως σημείο αναφοράς την Αθήνα, είναι ο δεύτερος που χρησιμοποιεί υλικό του φωτογραφικού αρχείου της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας-Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης. Στον πρώτο Λευκωματικό τόμο, που εκδόθηκε το 2006, αξιοποιήθηκε το πολύτιμο αυτό φωτογραφικό αρχείο, για να στοιχειοθετηθεί το αφιέρωμα στη Θεσσαλονίκη.

Οι 214 φωτογραφίες που εκτίθενται, καλύπτουν ένα χρονικό διάστημα 25 και πλέον χρόνων. Το χρονολογικό προσδιορισμό και τον υπομνηματισμό τους ανέλαβε η καθηγήτρια αρχιτεκτονικής του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου κ. Μάρω Καρδαμίτση-Αδάμη.

Το φωτογραφικό αρχείο της Γενικής Γραμματείας Επικοινωνίας-Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης αριθμεί περίπου 100.000 φωτογραφίες. Πολλές είναι άγνωστων φωτογράφων, χωρίς στοιχεία προσδιοριστικά, προσώπων, χρόνου, τόπου. Τα στελέχη της Υπηρεσίας, με αγάπη για το έργο αυτό, φροντίζουν συστηματικά για τη συντήρηση και τη θεματολογική και χρονολογική κατάταξη των φωτογραφιών.

Θεωρούμε αυτόν τον όγκο του οπτικού υλικού χρήσιμο για τη διαχρονική αποτύπωση της ταυτότητας του λαού μας, όπως διαμορφώθηκε τις τελευταίες δεκαετίες. Η κάθε φωτογραφία αποτελεί ψηφίδα αυτής της ξεχωριστής ταυτότητάς μας. Αναγνωρίσιμη από τις παλαιότερες γενιές, ψηλαφητή στην περιέργεια των νεότερων. Δεν είναι ένα απλό ταξίδι στο χρόνο. Συνιστά μικρή συμβολή στην ιστορική αλήθεια. Θα έχει συνέχεια. Είναι και χρέος μας απέναντι στον πολίτη και το λαό μας.”

Μαργαρίτα Παπαδά-Χειμώνια
Γενική Γραμματέας Επικοινωνίας

■ **Athens- Photo Archive Documents**

“The present volume refers to Athens and is the second in a series of publications which uses material drawn from the photo archive of the Secretariat General of Communication-Secretariat General of Information. The first volume, which was published in 2006 as a tribute to contemporary Thessaloniki, also anthologizes a number of records of this valuable photo archive.

The 214 photographs included cover a period of more than 25 years. The chronological listing as well as the annotation complementing the photographs were attended to by Ms. Maro Kardamitsis-Adamis, professor of Architecture in the National Metsovion Polytechnic of Athens.

The aforementioned archive of the Secretariat General of Communication-Secretariat General of Information consists of approximately 100,000 photographs, several of which were taken by unknown artists and are not accompanied by specific data regarding the place and time. The staff of the Secretariat General of Communication-Secretariat General of Information has undertaken, with great dedication, the preservation and the classification of these photos by theme and year.

This visual material is regarded as important since it presents the Greek identity through the years. Each photo is a small part of this unique identity, recognizable by the old and accessible to the young. It is not a simple journey back in time. It is a small contribution to the historical truth. Our efforts will continue since it is our duty to Greek people.”

Margarita Papada-Cheimona
Secretary General of Communication

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

INTRODUCTION

Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αθήνα. Είδα την αίσθηση ότι τη γνώριζα καλά κάθε δρομάκι της, κάθε πλατεία. Όμως καθώς εγώ μεγάλωνα, μεγάλωνε κι αυτή. Καθώς εγώ άλλαζα, άλλαζε κι αυτή. Οι καθημερινές δραστηριότητες, οι γρήγοροι ρυθμοί της ζωής δεν σου δίνουν το χρόνο να σταματήσεις και να παρατηρήσεις τις αλλαγές γύρω σου. Τις παρατηρείς, τις σχολιάζεις ίσως για λίγο, ίσως ούτε καν αυτό και προσπερνάς. Οι καινούργιες εικόνες αντικαθιστούν τις παλιές, νέα βιώματα σκεπάζουν τα προϋπάρχοντα, το σήμερα διεκδικεί τα δικαιώματά του, το χθες ξεχνιέται. Και ξαφνικά έρχεται μια φωτογραφία και όλα αναποδογυρίζονται...

Παίρνοντας το υλικό που μου παρέδωσαν από τη Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας - Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, έμεινα για πολλές ώρες να το κοιτάζω, να το ανακατεύω, να προσπαθώ να ανακαλέσω στη μνήμη μου, εικόνες παλιές ξεχασμένες και ταυτόχρονα ολοζώντανες. Απλώνω στο τραπέζι τις φωτογραφίες: Η οδός Σταδίου, η οδός Σταδίου! Θεέ μου, ναι, αλλά ποια οδός Σταδίου. Τα περισσότερα κτίρια εκατέρωθεν δεν υπάρχουν πια. Αν αφαιρούσα κάποια τοπόσημα, αμφιβάλλω αν θα ήταν αναγνωρίσιμη στο σύγχρονο επισκόπημα της πόλης. Αν αφαιρούσαμε τα τοπόσημα... Τα τοπόσημα όμως υπάρχουν και αποτελούν τα σταθερά σημεία αναφοράς μέσα σε μια πόλη που αλλάζει, και συνεχίζει να παραμένει ίδια. Όσο εύκολα ο εγκέφαλος δέχεται τις αλλαγές, το ίδιο εύκολα ανακαλεί τις μνήμες. Και οι μνήμες φέρνουν τις αναμνήσεις. Προσωπικά βιώματα, συναισθήματα, γεύσεις, μρω-

I was born and raised in Athens. I used to have the feeling that I was familiar with her, her every street, her every square. But as I was growing up, she was growing up too. As I was changing, she was changing too. The daily activities, the fast rhythms of living do not allow enough time to make a pause and observe the changes around. You may notice them, you may speak about them for a while, maybe you don't even do that, and you move on. A series of new images come to replace the old ones, new experiences cover the previous ones, today claims its own rights, and yesterday tends to be forgotten. And suddenly you come across a photograph and everything turns upside down....

When I took the material delivered by the Secretariat General of Communication - Secretariat General of Information I spent many hours looking at it, turning it around, trying to bring to memory those old images, which seemed forgotten and yet were kept so alive. I spread the photos on the table: Stadiou Street, yes Stadiou Street! By God, yes, but which part? Most of the buildings on both sides no longer exist. If some of the locatory signs were taken out, I doubt that any modern visitor would be able to recognise it. If the locatory signs were taken out... But these signs exist and they are the stable points of reference inside a city which is changing, and still remains the same. As easy as the brain is able to assimilate changes, it can recall memories with equal ease. And memories carry with them remembrances. Personal experiences, feelings, a

διές, ήχοι... Ξαφνικά ανακαλύπτεις ότι θυμάσαι στιγμές και εικόνες από τα πολύ πρώτα παιδικά σου χρόνια...

Μνήμες και αναμνήσεις Ιστορία και προσωπική ζωή. Αντικειμενικότητα και υποκειμενικότητα. Τα τεκμήρια όμως που έχω στη διάθεσή μου, φέρουν κι αυτά τη σφραγίδα της υποκειμενικής μαρτυρίας, άλλα σε μεγαλύτερο κι άλλα σε μικρότερο βαθμό. Κι ο σχολιαστής τους δεν μπορεί παρά να ανταποκριθεί.

Μικρές σταματημένες στιγμές του χρόνου. Προσπαθώ να γυρίσω το ρολόι πίσω και να το σταματήσω για λίγα δευτερόλεπτα, όσο κρατάει το "κλικ" μιας λήψης, για να τις κοιτάξω όσο πιο αντικειμενικά μπορώ, όσο πιο κοντά στον φωτογράφο που τις τράβηξε. Δεν τα καταφέρνω. Οι σκέψεις μου παρασύρονται προς τα πίσω και επανέρχονται προς τα μπρος, σαν την παλίρροια. Μπρος και πίσω. Χθες και σήμερα. Ένα συνεχές ταξίδι μέσα στο χρόνο, είναι ο σχολιασμός ενός τέτοιου υλικού. Ένα φυλλομέτρημα ενός βιβλίου που έχεις ξαναδιαβάσει και το ξεφυλλίζεις ξανά, σταματώντας σε κάποιες μόνο σελίδες, σε κάποια μόνο περιστατικά.

Δεν μπορεί και δεν πρέπει να είναι ιστορία. Δεν θα ήταν ούτε επιστημονικά ορθό, ούτε έντιμο. Είναι μόνο σκόρπια φύλλα ιστορίας, φωτογραφικά ενσταντανέ.

Ακόμα και η ταξινόμηση τους σε ομάδες είναι υποκειμενική και αμφισβητήσιμη. Απαραίτητο όμως βοηθητικό στοιχείο στο σχολιαστή και στον αναγνώστη.

Αν είχα τη δυνατότητα, θα δημιουργούσα ένα folio που ο κάθε ένας θα μπορούσε να αναδιοργανώσει τις ενότητες, όπως αυτός θα ήθελε. Θα προέκυπταν τότε πολλά μικρά ατομικά λευκάματα. Κάπως έτσι νιώθω εγώ την Ενημέρωση και την Επικοινωνία.

Το υλικό που μου παραδόθηκε χρονολογείται κυρίως από τα χρόνια του Πολέμου και της Κατοχής και μέχρι την δεκαετία του 70, και λίγες πολύ λίγες προπολεμικές φωτογραφίες.

Τα πρώτα μετά τον πόλεμο χρόνια, εικονογραφούνται από ένα σχετικά μικρό αριθμό φωτογραφιών. Κάποιες μικρές καθημερινές στιγμές στα δρομάκια της Πλάκας, οι πρώτες μεταπολεμικές εκλογές, φέρνουν μηνύματα αισιοδοξίας για τη ζωή, που προσπαθεί να ξαναβρεί την καθημερινότητά της και να τραβήξει μπροστά.

taste, a smell, a sound... And suddenly you realise how you remember moments and pictures from your very early childhood...

Memories and remembrances, History and personal life. Objectivity and subjectivity. The documents in front of me also carry the mark of a subjective witness, some of them to a large and some to a smaller degree. And their commentator is called to a response.

Small frozen moments of time. My attempt is to turn the clock backwards and make it stop for a few seconds, as long as the "click" of a shot lasts, and to be able to look at them as objectively as possible, as near as possible to the photographer who took them. It doesn't work. My thoughts are drifting back to the past and returning again to the now, like a tide. Backward, forward. Yesterday and today. Like a continuous journey through time, that's the feeling caused by trying to write comments on this material. It's like turning the pages of a book that you have read before, and as you are going through it again, you stop only at some of the pages, at some of the incidents.

This presentation is not supposed to be history. It wouldn't be scientifically correct, neither truthful. It is only some scattered pages of history, some photo instances.

And even their classification in groups of photos is subjective and doubtful. But it intends to add some assistance to the commentator and the reader.

If it was possible, I would rather create a folio in which everyone would be able to restructure the various parts, in any way they would wish. In that case we would have many small individual albums. This is how I feel about Information and Communication.

The material delivered to me mainly covers a period from the years of the Second World War until the decade of the 70's, including a very few pre-war photos.

The first years after the war are depicted by a relatively small number of photos. There are a few ordinary moments in the tiny roads of Plaka, the first post-WWII elections, passing across messages of hope, as life is trying to locate its centre of gravity again and move on.

Η δεκαετία 1950-1960 είναι μια περίοδος που χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια της χώρας να ξεπεράσει τις καταπονήσεις του πολέμου και του δικασμού, να ανασυγκροτηθεί και να ανατάξει την οικονομία της και την πολιτική ζωή της.

Οι Αθηναίοι, οι απλοί άνθρωποι, έχουν ανάγκη να ξεχυθούν στους δρόμους, να γιορτάσουν τα Χριστούγεννα, τις Εθνικές γιορτές τα καθημερινά ψώνια στην κεντρική αγορά. Να ξαναβρούν το γέλιο, την ανεμελιά που είχαν χάσει. Και την ίδια στιγμή να ξαναρχίσουν νέους αγώνες: Οι πρώτες πορείες οι αφιερωμένες στον Έλληνα εργαζόμενο, τα πρώτα συλλαλητήρια για το Κυπριακό.

Εκείνο όμως που χαρακτηρίζει περισσότερο από κάθε τι άλλο κι' αυτή τη δεκαετία και κυρίως τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, είναι τα μεγάλα έργα αναμόρφωσης της πρωτεύουσας. Οι διαπλατύνσεις των οδών, οι διανοίξεις νέων λεωφόρων, οι διαμορφώσεις των πλατειών, οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις, οι πρώτες μονοδρομήσεις, οι πρώτοι πεζόδρομοι, η κατάργηση του τραμ, η εισαγωγή των πρώτων τρέλεϊ από την Ιταλία, είναι τα θέματα που απασχολούν τον ημερήσιο και τον περιοδικό τύπο.

Καινούργια κτίρια πολυώροφα, κτίζονται καθημερινά. Ένα κομμάτι, ένα σημαντικό κομμάτι της Αθήνας του 19ου αιώνα καταστρέφεται. Τις περισσότερες φορές απερίσκεπτα και χωρίς ουσιαστικό λόγο η πόλη αλλάζει. Ήδη από τη δεκαετία του 1960, ίσως και λίγο πριν, έχουν αρχίσει οι διαμαρτυρίες για την αδικαιολόγητη καταστροφή του κτιριακού πλούτου της Αθήνας. Οι διαμαρτυρίες πληθαίνουν από τη δεκαετία του 1970 κι' ύστερα. Είναι όμως πια αρκετά αργά. Μοιάζουν περισσότερο σαν νεκρολογίες και μνημόσυνα.

Μέσα από το εικονογραφικό υλικό αυτού του λευκώματος, μπορεί κανείς να παρατηρήσει αυτές τις αλλαγές να συμβαίνουν. Απλά και μόνο να συμβαίνουν. Μέρα με τη μέρα, μήνα με το μήνα, χρόνο με το χρόνο η Αθήνα, σαν κάθε έμβιο όν αλλάζει και θα εξακολουθεί να αλλάζει. Μακάρι οι αλλαγές αυτές να είναι για το καλύτερο.

The 1950-60's decade is a period characterised by the country's effort to overcome the painful situations caused by the war and the national civil war, a movement towards reconstruction and the regeneration of economical and political life.

Athenians, the common people, feel the need to freely rush onto the streets to celebrate Christmas, the national holidays, the daily shopping at the central market. They are looking for their daily laughter, in a carefree way, which had gone. They are also looking for opportunities to pursue new causes: The first marches dedicated to the Greek labourers, the first demonstrations around the Cyprus issue.

Yet the major characteristic, appearing more than anything else during this decade as well as the years to follow, is the massive enterprises of the restructuring of the capital. Widening of roads, opening of new avenues, reformation of central squares, new traffic regulations, the first one-way streets, the first pedestrian roads, the abolition of the tram, the introduction of the first trolley-buses from Italy, these are the main issues presented in the daily and periodical press.

Many new multi-storey buildings are erected on a daily basis. One of the most important parts of 19th century Athens is being destroyed. The city is changing, mostly without any consideration and without a substantial reason. Already since the 60's, maybe even just before that, protests have begun against the unjustifiable destruction of Athens' building wealth. The protests increase during the 70's and continue afterwards. But by then it is already too late. They tend to resemble obituaries and memorial services.

Through the various pictures of this album it is possible to observe these changes as they are happening. Simply the fact that they are happening. Day by day, month by month, year by year Athens, much like any living being, is changing and continues to change. One would wish for these changes to cause improvement.